

ДѢЛО

Выходить во Львѣвъ що Вторника, Четверга и Суботы (крѣмъ рускихъ святъ) о 5-ой год. поп. Литер. додатокъ „Библиотека найзнам. повѣстей“ выходить по 2 печат. аркушѣ каждого 15-го и послѣдняго дни кождого мѣсяца. Редакція „Администрація“ подъ Ч. 44 улица Галицка. Рукописи звертаються лишь на попереднѣе застереженне. Огласеня принимаются по цѣнѣ 6 кр. бѣт одной строчки печатной, въ рубр. „Надбелане“ по 20 кр. а. в. Репортажи неопечатаны вѣдлий бѣт порта. Предплату и инсераты принимаютъ: У Львѣвъ Администрація „Дѣла“. У Вѣдн Haasenstein & Vogler, Wallfischgasse 10; M. Dukes, Kiemergasse 13; G. L. Danbe & Co., Singerstrasse 11 а; Rudolf Mosse; F. A. Richter, Nibelungengasse 4. Въ Франкфуртѣ M. Haasenstein & Vogler, E. L. Danbe & Co. Въ Парижѣ Agence Havas. Въ Россіи Редакція „Кіевскіи Старини“ въ Кіевѣ, почтовой урядѣ и „Газетне Бюро“ В. Ф. Зама въ Одесѣ Дерибасовская ул., д. Радаи 9.

Предплата на „Дѣло“ для Австріи: для Россіи: въ цѣльн рѣкъ . . . 12 зр. на цѣльн рѣкъ . . . 12 рубл. на пѣвъ року . . . 6 зр. на пѣвъ року . . . 6 рубл. на чверть року . . . 3 зр. на чверть року . . . 3 рубл. съ дод. „Библиотеки“: съ дод. „Библиотеки“: на цѣльн рѣкъ . . . 16 зр. на цѣльн рѣкъ . . . 16 рубл. на пѣвъ року . . . 8 зр. на пѣвъ року . . . 8 рубл. на чверть року . . . 4 зр. на чверть року . . . 4 рубл. на самѣ додатокъ: на самѣ додатокъ: на цѣльн рѣкъ . . . 5 зр. на цѣльн рѣкъ . . . 5 рубл. на пѣвъ року . . . 2-50 на пѣвъ року . . . 2-50 р. Для Заграниччя, окрѣмъ Россіи: на цѣльн рѣкъ . . . 15 зр. на пѣвъ року . . . 7-50 зр. на чверть року . . . 3-75 зр. съ дод. „Библиотеки“: на самѣ додатокъ: на цѣльн рѣкъ . . . 19 зр. на цѣльн рѣкъ . . . 6 зр. Поодинокое число коштуе 12 кр. а. в.

Новый проект на знищене Руси.

I.

Съ кождымъ днемъ що разъ выразивше розлясненя дѣло злощастныхъ кандидатуръ митрополитичихъ. Центральне правительство постановило допустить до рады державной 6—8 пословъ Русинѣвъ и въ томъ напрямѣ зрѣбало пресію на польскій комитетъ центральный. Мимо супротивленя министра Земляковского, который вже зъ-двана досыть скептически глядит на политику гр. Альфреда Потоцкого, поручено се дѣло гр. Альфредови. Гр. Потоцкій, користаючи зъ того порученя, удався до митрополита Сильвестра и предложивъ ему подхлѣбный плянь „именованя“ кандидатѣвъ. Митрополитъ по парадѣ съ о. ректоромъ Бачинскимъ заименовавъ кандидатѣвъ и предложивъ ихъ Потоцкому. Тыми именоваными кандидатами, на скѣлко до теперъ звѣстно, суть: крл. Стангалевиць (на округъ Калушъ-Долина-Бѣбрка), сов. Децыкевичъ (на округъ Сокаль-Жовковъ-Рава), дек. о. Мандычевскій (на округъ Станиславѣвъ-Надворна-Богородчаны-Товмачъ), п. Охримовичъ (на округъ Стрый-Дрогобычь-Жидачѣвъ), о. Торонскій катихизъ зъ Дрогобыча и сов. В. Ильницкій (оба послѣдній не знати ще на якій округи). Всѣ тѣи Ви. лица, съ выняткомъ хѣба п. Охримовича, аѣ самѣ не думали о своей кандидатурѣ, аѣ выборы зъ дотычныхъ округѣвъ не спилося ставити ихъ на кандидатѣвъ, тожъ именоване ихъ спало на нихъ зъ св. Юра мовъ та грушка зъ вербы, а на выборцѣвъ мовъ грѣмъ зъ асного неба.

Зъ представленого стану дѣла бачимо, що тутъ есть богато заинтересованныхъ сторонъ: 1) правительство, 2) презесь центр. комитету польского гр. А. Потоцкій, 3) митрополитъ, 4) митрополитичъ кандидаты и 5) народъ рускій.

Правительство бажае мати горстку Русинѣвъ въ радѣ державы, бо годѣ вже передъ лицемъ народѣвъ австрійскихъ и державъ заграничныхъ миллионный народъ рускій лишити безъ яко-такой репрезентации, а правительство добре знае, що коли-бъ оно въ томъ дѣлѣ не дало выразного приказу, то комитетъ

польскій, де верховодятъ такі шовинисты, иѣ гр. А. Потоцкій, приступивъ-бъ до акціи выборчей съ окликомъ „Ani jednego Rusina“, якъ се було при выборахъ до сейму. Правительство поручило дѣло переведеня выбору рускихъ пословъ гр. Потоцкому, думаячи, що оны буде способный погодити итенищъ правительства съ волею руского народа и при семъ случаю въ имени правительства хочъ трохи полагодитъ антагонизмъ национальный въ Галиччѣ. Такъ думало и такъ хотѣло правительство. Та не такъ сталося.

Якъ гр. А. Потоцкій успособленийъ супротивъ Русинѣвъ, — о томъ мы зовсѣмъ ясно высказались въ попереднѣмъ числѣ „Дѣла“, а богато свѣтла въ то дѣло внесла намъ ревелация министра Земляковского передъ рускою депутациєю. Любимцѣ гр. Потоцкого, Гезуиты въ рясахъ и безъ рясъ, вказали ему руского митрополита и оны съ нимъ безъ инякого труда добивъ торгу. И оттогда то гр. Потоцкій возвавъ до себе представителѣвъ журналистики польской и давъ имъ пароллю: „Нѣякій Русинъ, аѣв москалефиль аѣв народовець, не повиненъ бути выбраный! Выбранными повинны бути только кандидаты о. митрополита!“ Представитель журналистики польской отдала поклонъ презесови центрального комитету и отбыла.

Представитель такого „Dziennik-a Polsk-oro“, послушный на всѣ можливый розказы, сейчасъ закотивъ рукавы и пальнувъ статью, котрой квинтессенцию мы подали въ попереднѣмъ числѣ „Дѣла“. Сказано тамъ: „И москалефиль и народовець — в о р о ги краю! Нѣ одинъ зъ нихъ не повиненъ увѣйти до рады державной!“ Мы таке сказанье назвали „огидною денунциациєю“ и при томъ нынѣ стоимо. Такого сказаня могъ допуститися лишь магнатскій локай, креатура.

Колѣ-бъ редакторомъ „Gazet-ы Narodow-on“ бувъ нынѣ п. Янъ Добжанскій, не ручимо, чи и той органъ не бувъ-бъ пойншѣвъ свѣдомъ „Dziennik-a“. Але нынѣшний властитель „Gazet-ы“, дръ Червинскій, котрый своею брошурою „Polityka nerwów“ занявъ въ справѣ руской окреме становище, призадумався надъ пароллю гр. Потоцкого. — „Якъ то? — слытавъ оны, — митрополитъ

„именуе“ пословъ до рады державной? Хто ему давъ сей мандатъ? Мандатъ же може дати только заинтересованный народъ, а не якій тамъ гр. Потоцкій. Есть же прецьвъ рускій комитетъ выборчий, будь-що-будъ легальный. Поляки мають вытворювати же якусь нову партію руску, „ruskich stańczyków“, розъярювати весь рускій народъ противъ себе и повторяти тую саму нещасливу експериментацию на живѣмъ тѣлѣ народу руского, яку зроблено отдѣмъ Добромилъ Гезуитамъ? Чи не буде се очевиднымъ попыхаемъ и той могучой нынѣ фаланги Русинѣвъ, що стоитъ при своей народности и вѣрѣ, въ таборѣ москалефильскій?“ — На всѣ тѣи запытаня отповѣвъ собѣ авторъ „Polityki nerwów“ потакуючи, запротестувавъ противъ програмы гр. Потоцкого, а до кандидатѣвъ рускихъ поставивъ постулять, чтобы въ интересъ успешности борьбы противъ замаху гр. Потоцкого и кандидатѣвъ митрополитичихъ заявили, що они въ радѣ державной не пойдуть противъ автономіи краю та народѣвъ славянскихъ и не будутъ ити рука объ руку съ централистами. Мы послѣднимъ разомъ обѣщали дати сегодня отповѣвъ на сей постулять.

Попередъ всего мусимо заявити, що коли мы, а съ нами певно и каждый здоромыслячий горожанинъ краю, Русинъ чи Полякъ, выведемо цѣлу справу узурпации гр. Потоцкого съ кандидатами митрополитичими на чисту воду, такъ, якъ представивъ еи дръ Червинскій и якъ мы своими информациями еи доповнили, — то вже тымъ самымъ могъ-бъ зовсѣмъ отпасты постулять дра Червинского, поставлений до рускихъ кандидатѣвъ, бо узурпация гр. Потоцкого самымъ авторомъ „Polityki nerwów“ доказана яко шкѣдна, убійча для обохъ народностей въ краю и для державы, а яко така повинна бути рѣшучо поборована цѣлою здоромысляючою суспѣльностею рускою и польскою. Але-жъ зъ другой стороны могъ-бъ хто гадати, що мы справдѣ „вороги краю“, якъ прозвають насъ магнатскій локай, що мы въ глубинѣ души своей ховаемо „ворожѣ“ намѣры, що-бъ ажъ въ радѣ державной зъ наказу центрального комитету руского объявити ихъ въ спѣль съ централистами выбухами динамитовыми на всяку автономію рѣдного краю и

автономію братѣвъ нашихъ Славянъ. Нѣ, мы не боимся выголосити прилюдно своей програмы! Мы нѣколи не хвали еи за пазуху, она все была у насъ цѣла выписана на прапорѣ. Хто хотѣвъ видѣти, — могъ и мусѣвъ еи видѣти. Она, тая проводна звѣзда наша, заяснѣла першій разъ яркѣйшимъ свѣтломъ тогда, коли при першихъ непосредныхъ выборахъ до рады державной представитель автономичной славянской политики о. С. Качала станувъ яко контр-кандидатъ представителя пѣмецко-централистичной, противславянской и противавтономичной политики, — она, тая звѣзда проводна наша заяснѣла вже повнымъ блескомъ на обохъ нашихъ Вѣчахъ всенародныхъ, де тысячъ народа однодушно заявили, що намъ Русинамъ ити съ Славянами автономистами, а не съ централистами противъ Славянъ, — але подѣ условіемъ, чтобы наша репрезентация не мала служити за слѣпе орудіе правительства гр. Таффего, якъ своего часу служила за орудіе централистичныхъ правительствъ. Сего застереженя wymagaе достоинство каждого народа.

Але-жъ въ томъ то условію и спочивае вся вага того нѣбы-то нерозумѣня нашой политики; въ томъ условію спочивае цѣле поступованье супротивъ Русинѣвъ бывшего намѣстника гр. Альфреда Потоцкого по процесѣ т. зв. Ольги Грабаръ; въ томъ условію спочивае и нынѣшний замахъ гр. Потоцкого на Русинѣвъ черезъ митрополитичихъ кандидатѣвъ, — конецъ-концемъ, то условіе есть причиною, що правительство, хѣбно информоване о дѣйствныхъ отнѣсинахъ краю, при наилучшій воли не може познати итенищъ руского народа, а о дѣломъ цѣлкомъ доведудесь доперва отъ своего петербурского амбасадора гр. Волькенштайна и дивудесь, зъ отки то походить и яка противъ того рецепта? И отъ знаходится знахорѣ, що диктують: „Діагноза: москалефиль и народовець — вороги краю; лѣкъ: митрополитичъ кандидаты“. Добра рецепта! Отъ неи, бачите, хорый мае меньше стогнати... Ба, меньше стогнати маѣв хорый и послѣ отдана Добромилъ Гезуитамъ, а тымчасомъ стогнѣтъ его дався чути ажъ передъ престолюмъ С. Вел. цѣсаря... а рѣвночасно дався чути — вже „Миръ“ сказавъ — де...

М. И. Костомаровъ.

(Посмертна записка.)
(Конецъ.)

Въ Кіевѣ Костомаровъ въ перше познакомився и зѣйшовся съ незабутнымъ кобзаремъ Тарасомъ Шевченкомъ и съ молодыми украинскими патриотами: Кулѣшемъ, Гулакомъ, Бѣлоцерскимъ та иными, и тогда-жъ то окладала тая яжка пригода, котра на довго зъупинила украинскую справу и мала дуже тяжку вагу на долю украинскихъ патриѣтовъ. Рѣчь тутъ про исторію, про яку доволѣ оповѣдано въ статіи М. Манца, надрукованой въ 16 ч. „Дѣла“ за сей бѣтъ. Костомарова засудили на рѣкъ въ Петровлювскую крѣпость, а потѣмъ зѣбѣжали въ Саратовъ и заборонили ему писати и друкувати свои творы.

Въ Саратовѣ Костомаровъ пробувъ ажъ до 1856 року, коли зъ ласки покойного императора незабутного Александра II. даровано ему волю. Тымчасомъ и въ неволя Костомаровъ не занедбавъ свои правѣ и коли вернувся на волю, въ тому-жъ роцѣ появилъ на свѣтъ „Богдана Хмельницкого“, що наразъ побѣдѣ его у рѣвнѣ съ найкраснѣшими историками. Въ 1858 роцѣ надрукувавъ оны „Бунтъ Стѣнки Разина“; въ 1859 р. выступилъ съ Даниломъ Мордовцевымъ выдавъ „Матрускій литературный Сборникъ“, де помѣстивъ свои поэзія и зѣбраны на Воляни пѣснѣ. Тогда-жъ разомъ друкувавъ оны въ журналахъ свои историчны працѣ, котры съ кождою книжкою зѣблѣшували ему славу.

Въ 1859 р. С. Петербурскій университетъ закликавъ его на катедру руской исторіи. Слава его и такъ вже стояла геть то высоко, а его живе красномовне слово робило таке сильне враженье на молодыхъ олухачѣвъ, що трохи чи не кожда его лекція выкликала радостный оваціи и Костомаровъ зъ самого першу оставъ найлюбѣйшимъ професоромъ.

Въ 1861 р., коли въ Петербурзѣ почавъ выходить украинскій журналъ „Основа“, Костомаровъ бувъ однимъ зъ найголовѣйшихъ дѣячѣвъ. Въ 3 той книжцѣ „Основы“ зъявилася знаменитая его статья „Двѣ русскія народности“, де такъ докладно выяснивъ оны найголовѣйшій отѣмны украинской народности. Тутъ же друкувавъ оны дальшій выслѣды зъ украинской исторіи подала „Богдана Хмельницкого“, украинскій поэзія, сцены „Загадка“ и де які историчны и полемичны замѣтки, котры багато причинилися до выслѣныя правоты украинской справы передъ тыми докерами, якъ доводилось чувати трохи не разомъ отъ Поляковъ, Россійнъ и Жидѣвъ.

Въ 1872 р., коли въ С. Петербургому университетѣ почали заводяти новы порядки, на якы не згоджувася Костомаровъ, оны разомъ съ найкраснѣшими и зѣблѣйше популярными професорами, якъ отъ Стасюлевичъ, Кавелинъ, Спасовичъ та иныи, вышовъ зъ университета и зъ сего часу ще больше присвятивъ себе до литературно-научковой працѣ.

Въ украинской справѣ оны теперь звернувъ на зѣблѣйшу увагу на народню освѣту и въ 5 той книжцѣ „Основы“ за 1862 роцѣ надрукувавъ покликъ до украинской громады про потребу

выдави научныхъ книжокъ на народной мовѣ. На сей покликъ щиро отгукнулися украинскій патриоты и за невелику годину зѣбрано було коло 5000 карбованцѣвъ. Тогда-жъ заразы Костомаровъ розпочавъ съ свѣте дѣло и выдавъ „Оповѣданя зъ свѣтлого писма“ Опатовича и „Аритметику“ Конисского, але въ 1863 р., коли Катковъ и Аксаковъ, за приводемъ жидѣвского „Сіона“, исчали галасувати про сепаратизмъ, правительство, отурбоване до того польскимъ повстаньемъ, заборонило Костомарову веати дальше се дѣло.

Такимъ побытомъ ему зосталася лишь литературно-наукова праця и на оему поли оны, якъ и зъ-двана, працювавъ невмущо. Въ 1863 роцѣ надрукувавъ оны „Сѣвернорусскія народоправства“; въ 1864 роцѣ „Ливонская война“; въ 1865 роцѣ „Южная Русь въ концѣ XVI. вѣка“; въ 1866 роцѣ „Смутное время московского государства“, и т. д. Историчны творы его зѣбраны въ особному выданю подѣ заголовкомъ „Историческія монографіи и изслѣдованія“, котрыхъ до сего часу вышло вже 16 томѣвъ, и мѣжъ ними де-які, якъ отъ про „Богдана Хмельницкого“, надрукованы четвертымъ выданьемъ. Окрѣмъ того багата праця его надрукована въ рѣзныхъ журналахъ и особными книжками, якъ отъ „Руина“, „Мазепа и мазеницы“, и т. д., а украинскій его творы, хочъ и не всѣ, зѣбраны въ одному томѣ подѣ заголовкомъ „Зѣбрникъ творѣвъ Еремія Галка“, котрый вышовъ въ Одесѣ 1875 р. Можна сказати, що Костомаровъ невмущо працювавъ до остатного часу; навѣтъ въ послѣднихъ книжкахъ русскійскихъ журналѣвъ за 1885

роцѣ можна бачити его статьи.

Любовь до Украины и щирѣтъ до украинского национального дѣла нѣколи не вгаоали въ нему. Ще недавно въ 1881 роцѣ поднявъ оны свой дужій голосъ на оборону украинства и цѣльно вѣвъ полемику съ „обрусителями“.

Семейне жытѣ прѣвѣтало Костомарова вже на останку его вѣку. Въ 1873 роцѣ отрѣбывъ оны несподѣвано въ Кіевѣ съ панею С. М. Кисѣль, котра дѣвчиною была заручена за него, але то було саме передъ тою пригодою, коли въ 1847 роцѣ Костомарова схождено и запроваджено въ крѣпость, а потѣмъ въ Саратовъ. Дѣвчина-жъ его тымъ часомъ выдана была за другого, а теперь, коли оны отрѣбыва, она была вже вдовою. Зъ сего часу повелася мѣжъ ними дружна переписка, а якъ довѣдалася она, що Костомаровъ въ 1875 роцѣ занедужавъ тяжко, она поѣхала до него въ Петербургъ и зъ того часу стала ему не только дружиною любобо, але и помѣщицею въ его научныхъ працѣяхъ.

Остатны роки Костомаровъ часто нездужавъ и що дальше больше занепадавъ на силахъ, хочъ и не перестававъ працювати на поля науки, а вѣхою ему були: любя дружина, щира дружба Ви. Давида Мордовцева и любовь та поважанье до него всѣмъ земляковъ, котры напевне нѣколи не забудуть того, що зробивъ покойный на добро всей Украины, хто по правдѣ бувъ „найкраснѣшимъ еи сыномъ“!

Украина, 10 квітня 1885 року.

Мис. К.

